

Täysistunto

Torstai 13.12.2018 klo 16.01—20.35

17. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 88/2018 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 12/2018 vp

Toinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 17. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

19.41 **Kari Kulmala sin:** Arvoisa rouva puhemies! Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa lakia. Tätä esitystä on monessa eroperheessä odotettu.

Tässä esityksessä lain yleisiä säännöksiä lapsen huollon ja tapaamisoikeuden sisällöstä ehdotetaan täsmennettäväksi. Uusia säännöksiä tulee muun muassa huoltajien velvollisuudesta suojella lasta väkivallalta, vaalia lapselle läheisiä ihmissuhteita ja myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumiseen. Myös lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisessa huomioon otettavia tekijöitä ehdotetaan täydennettäväksi. Nämä kaikki uudistukset ovat sellaisia, että luulisi niiden jo olevan sivistysvaltiossa voimassa — vaan kun eivät ole.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi vasta nyt säännökset, joiden mukaan vanhemmat voivat sopia tai tuomioistuimien voi päättää, että lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona.

Jatkossa lapselle voitaisiin vahvistaa oikeus tavata myös hänelle erityisen läheistä henkilöä. On ollut varsin erikoista ja lapsen etua haittaavaa, ettei hän ole saanut toisen vanhemmista sen kieltäessä tavata esimerkiksi isovanhempiaan. Mielestäni tämä seikka tulee viimeistään nyt kirjata vahvasti tähän lakiin. Lapsella voi olla myös muita, perheen ulkopuolisia henkilöitä, jotka ovat hänelle tärkeitä ja rakkaita. Vanhempien avioero ei saa katkaista tällaisia suhteita.

Yhtenä tärkeimmistä seikoista on mielestäni tässä esityksessä, että jatkossa lapsen vanhemmalla on velvollisuus ilmoittaa etukäteen toiselle vanhemmalle aikomuksestaan muuttaa asuinpaikkaansa, jos muutolla on vaikutusta lapsen huollon tai tapaamisoikeuden toteutumiseen.

Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys on oikeaan suuntaan menevä esitys. Kyseessä on nimenomaan lapsen etu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

19.43 **Johanna Karimäki vihr:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Lapsenhuoltolaki on tullut voimaan 35 vuotta sitten, ja siihen on tehty vain vähäisiä muutoksia ennen tätä kokonaisuudistusta. Lain on elettävä aikaa, ja uudistukset ovat tarpeellisia. Tämä lakiuudistus parantaa lapsen asemaa ja oikeuksia.

Uusia säännöksiä on muun muassa huoltajan velvollisuus suojella lasta väkivallalta. Valiokunta vahvisti tämän myös lain pykälisiin. Kaikki väkivalta — fyysinen, henkinen, lapseen itseensä tai perheessä muuhun henkilöön kuin lapseen kohdistuva väkivalta — on äärimmäisen haitallista. Lasta on kaikin keinoin suojeltava väkivallalta.

Lisäksi lakiin tulee uutena säännöksenä huoltajien velvoite vaalia lapselle läheisiä ihmissuhteita ja myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumista.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joiden mukaan vanhemmat voivat sopia tai tuomioistuimien voi päättää, että lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona.

Uusi säännös on myös se, että lapselle voitaisiin vahvistaa oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä. Tämä on tärkeä muutos. Lapsi voi tavata esimerkiksi isovanhempiaan tai muita hänelle läheisiä ihmisiä. Tapaamisoikeuden toteutumisen varmistamiseksi ehdotetaan useita eri keinoja, kuten sitä, että tapaamisoikeutta koskevaan tuomioistuimen päätökseen voitaisiin tietyin edellytyksin asettaa uhkasakko.

Vuoroasumisen tunnustaminen lapsenhuoltolaissa selkeyttää nykytilaa. Vuoroasuminen voi tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Se edistää ja vahvistaa etenkin isien osallisuutta lasten kasvuun ja arkeen. Valiokunta korostaa, että lapsen asumisjärjestelyt tulee arvioida tapauskohtaisesti lapsen edun mukaisesti. Vuoroasumisen suhteen hallituksen esitys jää kuitenkin puolitiehen. Olisi lapsen edun mukaista selkiyttää vuoroasuminen muuhun lainsäädäntöön pikimmiten. Valiokunta esittääkin hyväksyttäväksi ponnen, jotta hallitus mahdollisimman pian selvittää ja arvioi vuoroasuminen vaikutukset ja muutostarpeet etuuksia ja palveluja koskevaan lainsäädäntöön sekä valmistelee viipymättä tarvittavat lainsäädäntömuutokset annettaviksi eduskunnalle. Lapsen virallisen asuinpaikan määräytyminen on perheille merkityksellinen asia, koska monet yhteiskunnan palvelut ja etuudet, kuten asumistuki ja koulukuljetukset, suoritetaan lapsen virallisen asuinpaikan mukaan.

Myös vieraannuttaminen on nostettu lakiin vahvemmin. Valiokunta painottaa vieraannuttamisen haitallisuutta lapselle. Tarkoituksena on kieltää kaikenlainen manipulointi ja muu epäasiallinen vaikuttaminen lapseen. Näillä ehdotuksilla pyritään tukemaan vanhempien ymmärrystä siitä, että lapsen tapaamisoikeus on lapselle tärkeä asia ja että sen estäminen on lapselle haitallista. Tapaamisoikeuden toteutumista pyritään turvaamaan uudella mahdollisuudella asettaa uhkasakko jo tapaamisoikeudesta tuomioistuimessa päätettäessä.

Ehdotettujen keinojen toimivuutta ja tehokkuutta käytännössä tulee kuitenkin jatkossa seurata. Vaikeissa tilanteissa perheillä tulee myös olla mahdollisuus saada sosiaalitoimesta tukea ja moniammatillista apua. On keskeistä vahvistaa ja kehittää vanhemmuuden ja parisuhteen tukea ja erotilanteiden palveluja, jotta pitkittyneitä ja vaikeita huolto- ja tapaamisoikeusriitoja voidaan ehkäistä ja ratkaista. Valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi myös ponsilausumaa, joka vahvistaa palvelujen saatavuutta.

Lapsen osallisuuden vahvistaminen on yksi uuden lain ohjenuora. Esityksessä ehdotetaan useita lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua häntä koskevien asioiden käsittelyyn YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti.

Lakivaliokunta kiinnitti lisäksi huomiota olosuhdeselvitysten tekemiseen erotilanteissa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan olosuhdeselvitykset ja niitä koskevat käytännöt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

vaihtelevat huomattavasti eri kuntien välillä. Taustalla on ilmeisesti se, ettei säädösten ole kirjausta siitä, millä kelpoisuudella tai koulutuksella lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tuomioistuimelle annettavat lausunnot valmistellaan. Kunnat voivat siten vapaasti harkita, mitä ammattitaitoa tehtävässä tarvitaan, ja osoittaa tehtävät sen mukaisesti henkilöstölleen. Olosuhdeselvitystyötä on myös ostettu joko kokonaan tai osittain yksityisiltä palveluntuottajilta. Ottaen huomioon, että olosuhdeselvityksen tekeminen vaatii tekijöiltä erityistä ammatillisuutta ja osaamista ja kyse on sekä perheiden että tuomioistuimen kannalta olennaisesta palvelusta, lakivaliokunta pitää tilannetta epätydyttävänä ja epäselvänä. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että olosuhdeselvityksen tekemisestä annetaan valtakunnallista ohjeistusta ja koulutusta sekä arvioidaan tarve säätää selvityksen tekemiselle kelpoisuusvaatimukset. Valiokunta edellyttää ponsilausumassaan, että nämä edellä mainitut toimet tehdään.

Lakivaliokunta käsitteli lapsenhuoltolain uudistuksen huolellisesti, ja kuulumme lukuisia asiantuntijoita. Mietinnössä korostuu se, että ihan kaikessa lapsen etu on tärkein. Vanhempien avioero ei saa katkaista lapselle tärkeitä ja läheisiä ihmissuhteita.

19.49 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Tätä lakiesitystä moni on ehtinyt jo julistaa tasa-arvon voitoksi, ja totta se onkin, että vanhempien suhde lapseensa on usein myöskin tasa-arvokysymys, ja on tärkeää nostaa sitäkin esille. Kuitenkin kaikkein tärkein asia tässä laissa ja lähtökohta pitää olla lapsen etu, niin kuin lakivaliokunta on myöskin omassa mietinnössään esille nostanut. Koko huollosta ja tapaamisesta sopimisen pitää pohjautua lapsen edulle — ei vanhempien toiveille vaan lapsen edulle — ja tämä voi olla joskus meille aikuisille vaikeaa nähdä ja ymmärtää.

Tämä lakiesitys on hyvä ja tarpeellinen. Esitys turvaa lapsen edun toteutumista sekä lapsen osallisuutta lapsen huoltoon ja tapaamista koskevissa asioissa ja tuo tärkeitä uudistuksia voimassa olevaan lakiin. Esitys vahvistaa lapsen oikeuksia ja asemaa perheessä ja lapsen lähipiirissä, ja se ottaa myös aiempaa paremmin huomioon erilaiset perherakenteet ja tilanteet, jotka ovat aiempaa monimuotoisempia. Tulemme siis tällä lailla lähemmäs sitä todellisuutta, jossa lapsemme elävät Suomessa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta siis käsitteli lakiesitystä ja antoi siitä lausuntonsa lakivaliokunnalle. Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi, että lapsen edun tulee olla ensisijainen ja keskeisin harkintaperuste kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Lapsen edun tulee siten olla läpileikkaava, kaikkea lapsenhuoltolain päätöksentekoa ja toimintaa ohjaava tulkintaperiaate, jota on arvioitava aina tilanne- ja tapauskohtaisesti kunkin lapsen kohdalla.

Juuri tämä periaate on minun saamani tiedon mukaan ollut nykyisin esimerkiksi lastenvalvojien toimintaa ohjaava periaate, ja kun sitten on katsottu tilastollisesti esimerkiksi sitä, miten eri sopimuksia on tehty äitien ja isien näkökulmasta, ei ole pystyttykään arvioimaan sitä, onko pohjalla ollut päätös suosia esimerkiksi vaikka äitejä vai onko pohjalla ollut lapsen etu, jossa esimerkiksi merkittävää ja ratkaisevaa on voinut olla se, kumpi vanhemmista jää asumaan perheen yhteiseen asuntoon, joka on jo lapselle tuttu. Tällainen tekijä on voinut vaikuttaa esimerkiksi lastenvalvojan yhdessä vanhempien kanssa tekemän sopimuksen pohjaan, ja sitä on meidän ollut vaikea tulkita, kun jokaisen päätöksen on jo pitänyt ja pitää jatkossakin pohjautua lapsen etuun.

Uusi säännös on myöskin lapsen oikeus tavata hänelle läheistä henkilöä, ja tällaisia lapselle tärkeitä ihmissuhteita voivat olla esimerkiksi lapsen suhde sisaruksiinsa tai isovan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

hempiinsa, ja tämäkin asia harkittaisiin lapsen edun näkökulmasta. On ollut monen isovanhemman suuri suru, kun hänen lapsenlapsensa vanhempien välit ovat olleet niin tulehtuneet, että myöskin isovanhemmat ovat jääneet lapsen elämästä ulkopuolelle, kun he ovat kuitenkin esimerkiksi ennen eroa olleet lapselle tärkeitä. Ja siksi onkin tärkeää myöskin vanhempien ymmärtää, että keskellä riitaa suurin kärsijä on lapsi, jos he esimerkiksi estävät tapaamisia tilanteessa, jossa lapselle jo aikaisemmin on syntynyt läheisiä suhteita. Siksi on tärkeää, että tämä myöskin tässä nyt huomioidaan ja nykyiset ongelmat ja vääryydet saadaan sitä kautta poistumaan.

Kuitenkin sosiaali- ja terveysvaliokunta haluaa huomauttaa, että erityisissä tilanteissa lapsen etu voi vaatia, että lapsen yhteyttä hänelle tärkeäksi muodostuneeseen henkilöön ei enää pidetä yllä. Haluan tämän sanoa sen vuoksi, ettemme ikään kuin alkaisi olettaa, että aina on oikeus tavata. Jos on erittäin vaikeita tilanteita, niin voi olla, että siitä huolimatta, että hänelle on jo syntynyt tärkeä pysyvä yhteys henkilöön, katsotaan, että se ei ole lapsen edun mukaista.

Lapsen etu menee siten valiokunnan näkemyksen mukaan myös tässä puntarissa aina muiden periaatteiden edelle, mukaan lukien läheisten ihmissuhteiden vaalimisen ja tapaamisoikeuteen myötävaikuttamisen, sen edistämisen, edelle. Ja siten myös mahdollisuutta lapsen ja tälle erityisen läheisen henkilön tapaamisoikeuden vahvistamiseen tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan käyttää vain silloin, kun tapaamisten vahvistamisen harkitaan yksittäistilanteessa olevan tarpeen ja perusteltua lapsen edun kannalta. Valiokunta korostaa, että kyseessä on lapsen tapaamisoikeus läheiseen, ei tämän tapaamisoikeus lapseen.

Myöskin on kiinnitettävä huomiota siihen, että pystymme turvaamaan haavoittuvassa asemassa olevien ja väkivaltaa kohdanneiden lasten aseman, ja tämä edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä oikeuslaitoksen viranhaltijoilta erittäin hyvää perehtyneisyyttä eron jälkeisen väkivallan sekä lasten kokeman väkivallan muotoihin ja dynamiikkaan. Asian tuntijakuulemisissa nousi esille, että tässä on meillä vielä paljon kehitettävää.

Myöskin vuoroasuminen tarjoaa lainsäädännön tasolla uuden vaihtoehdon, jolla tuetaan asumismuodon kautta lapsen tasapuolisempaa suhdetta molempiin vanhempiin. Tämäkään ei ole täysin yksiselitteistä, sillä vuoroasumista ei ole tarkoituksenmukaista pitää oletusarvoisesti pääsääntönä tai ensisijaisena lapsen asumismuotona, vaan se luo yhden vaihtoehtoisen tavan järjestää lapsen asuminen niissä tilanteissa, joihin se soveltuu. Ihmissuhteiden ja elinympäristön pysyvyys on pienen lapsen kehityksen kannalta tärkeää. Sen vuoksi myöskin vuoroasumista on aina harkittava. Muut näkökohdat mukaan lukien vanhempien tasavertaisen aseman edistäminen ovat punnintakriteereinä lapsen edulle alisteisia, ja tämä on myöskin huomioitava vuoroasumisen valinnassa. Lapsen etu suhteessa asumisjärjestelyihin saattaa olla lapsen eri ikävaiheissa ja ajassa muuttuvaa. Ja sen vuoksi voi olla, että pienen lapsen kohdalla katsotaan, että vuoroasuminen ei ole paras mahdollinen vaihtoehto, mutta lapsen kasvaessa vuoroasuminen onkin jo aivan erilainen asia lapselle. Sen vuoksi myöskin lapsen kasvaessa näitä asumisjärjestelyitä on syytä harkita.

19.58 Juha Pylväs kesk: Arvoisa rouva puhemies! Juttelin pari vuotta sitten erään huolestuneen isän kanssa, joka kertoi oman tarinansa lasten huoltajuudesta avioerotilanteessa. Pitkän puhelinkeskustelun aikana tulin varsin vakuuttuneeksi voimassa olevan lain epäkohdista.

Tuon isän tapauksessa lapsen huoltajuus oli äidillä, joka toistuvasti syyllistyi väkivaltaan ja päihteiden runsaaseen käyttöön. Isä oli pyrkinyt tekemään kaikkensa lapsensa saa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

miseksi ilmeisen karmeasta tilanteesta turvaan. Viranomaiset eivät olleet millään tavoin ottaneet isän huolta todesta. Tuon isän kokemuksen mukaan viranomaiset ensisijaisesti menivät avioerotilanteessa aina äidin tueksi isää syrjiä. Mitä enemmän isä yritti lastaan turvaan, sitä vaikeammaksi lakisääteiset tapaamisetkin menivät. Isä oli lannistuneen epätoivoinen ja jäi odottamaan uuden lain mukanaan tuomia toivottavia muutoksia.

Nyt käsittelyssä on uudistettu laki lapsen huollosta, joka koskee kaikkia lapsia. Monia minulle soittaneen isän toivomia parannuksia on lakiin saatu kirjattua. Muutoksella me lainsäätäjät haluamme viestittää asiaa käsitteleville viranomaisille, että molemmat vanhemmat voivat olla tasavertaisia huoltajia myös avioeron jälkeisessä tilanteessa. Kaiken keskiössä on ja pitää olla lapsen etu ja hänen oikeutensa molempiin vanhempiinsa. Tällä muutoksella myös yhteyttä ottaneen isän tilanne muuttuisi täysin.

Toinen merkittävä uudistus on vieraannuttamisen kieltäminen jopa uhkasakon avulla. Toisella vanhemmalla ei ole jatkossa oikeutta estää saati kieltää lasta tapaamasta molempia vanhempiaan. Nyt kuulee aivan liian paljon esimerkkejä siitä, kuinka huoltajaksi määrätty äiti pyrkii kaikin keinoin estämään lapsen isän tapaamista — lapsen kasvun ja kehityksen kannalta järkyttävää vallankäyttöä lasta hyväksi käyttäen. Tällainen käytös on syytäkin saada pois lasten elämästä. Tämäkin muutos parantaisi yhteyttä ottaneen isän tukalaa tilannetta.

Myös lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua häntä koskevien asioiden käsittelyyn nyt vahvistetaan. Lapselle voidaan vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä. Tämä auttaa vaikeissa erotilanteissakin esimerkiksi lapsen ja isovanhempien tai muiden läheisten henkilöiden tilannetta.

Uudistuksen myötä vuoroasuminen tunnustetaan lapsenhuoltolaissa. Tähän liittyen hallituksen tulee mahdollisimman pian selvittää ja arvioida vuoroasumisen vaikutukset ja muutostarpeet etuuksia ja palveluja koskevaan lainsäädäntöön, jotta se onnistuu myös käytännössä. Vuoroasuminen poistaa keinotekoiset syyt estää isien osallisuutta erolapsen elämässä. Tähänkin on toivottu muutosta, joka tulee nyt huomioiduksi.

Lapsen etua ajava lakimuutos on lisääntyvässä nuorten syrjäytymisessä vain yksi keino, eikä se koske pelkkiä avioerolapsia. Monissa tutkimuksissa on todettu, että mitä aiemmin lasten pahoinvointiin ja syrjäytymiskehitykseen päästään kiinni, sitä varmemmin lasten kasvua ja kehitystä voidaan tukea. Lapsenhuoltolakiin nyt tehtävillä muutoksilla on oikeasuuntaisia vaikutuksia syrjäytymisen ehkäisemiseksi, mutta paljon jää vielä tehtäväksi.

20.02 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä laki tulee yleensä käytäntöön silloin, kun on perhettä kohdannut avioero tai yleensä ero, ja sitäähän eivät ketkään vanhemmat suhteeseen lähtiessään toivo. Tämä laki on äärimmäisen hyvä asia, eli nyt voi jälleen sanoa tässä kohtaa, että viimeinkin lapsen etu ja lapsen ääni tulee varmasti kuulluksi. Viimeksi 35 vuotta sitten on asiaa koskeva laki säädetty, ja nyt on korkea aika tulla tänne 2010-luvulle asian suhteen.

Tässä on paljon hyvää. Toki jää seuraavalle kaudellekin vielä tehtäväksi, muun muassa se, että aina on parasta, että lapsen huoltoasiat sovitellaan ja neuvotellaan, ja tämä laki tuo sosiaalilautakunnan toimivaltaa entisestään laajemmaksi. Aina pitäisi olla aivan viimeinen vaihtoehto viedä tuomioistuimeen käsiteltäväksi näitä asioita.

Laki selkeyttää tilannetta vuoroasumisen suhteen. Näitä perheitähän on jo todella paljon, ja tähän mennessä heidät on kategorisoitu etä- tai lähivanhemmiksi, mutta nyt tämä laki tunnustaa vuoroasumisen ja yhteishuoltajuus saa lainkin tarjoamat puitteet. Mutta ku-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

ten tässä jo aikaisemmin todettiin, niin muut lait on myös muutettava tämän lain mukaisiksi tämän ponnien myötä.

Tasavertainen kasvattaminen on äärimmäisen tärkeää. Siksi vuoroasuminen on hyvä vaihtoehto, ja se varmistaa sen, että molemmat vanhemmat voivat osallistua siten lapsen elämään. On kuitenkin hyvä arvioida tapauskohtaisesti — taas jälleen lapsen etu mielessä — tilannetta, ikää ja kehitystasoa, lapsen luonnetta ja taipumuksia, yleensä lapsen mahdollisia erityistarpeita. Vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyyskin on tässä olennainen asia, onnistuuko vuoroasuminen hyvin, ja myös se, että molempien vanhempien tulee olla silloin kykyisiä ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista.

Laki myös puuttuu vieraannuttamiseen ja se korostaa tapaamisoikeuden tärkeyttä. Tapaamisoikeuden estämisen haitallisuus lapsen kannalta on myös yksi korostunut asia tässä.

Tehtäväksi jää todellakin vielä näiden palveluiden saattaminen tämän lain tasolle seuraavalla kaudella, ja toivon, että siihen tartutaan sitten saman tien.

20.05 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä toisessa käsittelyssä oleva hallituksen esitys on äärimmäisen hyvä ja kannatettava. Me tarvitsemme sellaisen lainsäädännön, jolla turvataan lapsen oikeus molempiin vanhempiin. On itsestään selvää, että pieni lapsi kaipaa sekä isäänsä että äitiään. Tämä nykyinen maailma, mitä elämme, on aika pitkälti muuttunut viimeisen 20—30 vuoden aikana niin, että perinteinen avioliitto ei ole oikeastaan enää muodissa vaan alkaa olla niitä suhteita useampiakin, ja sitten se johtaa siihen, että lapsia syntyy, ja sen jälkeen ollaan tilanteessa, jossa lapsi on aikuisten maailmassa aina häviäjän osassa.

Toivoisin, arvoisa puhemies, tässä yhteydessä, että aikuiset ihmiset, kun parisuhteessa elävät ja lapsia sitten syntyy, kantaisivat vastuun siitä vanhemmuudesta itse. On aivan selvää, että vaikka tässä talossa säätäisimme 28 lakia asiaa koskien, niin koskaan emme sitä vastuuta pysty ottamaan pois niiltä lapsen oikeilta vanhemmilta. Jokaisen lapsen vanhempi olkoon vastuussa omista lapsistaan ja järjestäköön asiat niin, että se pieni lapsi ei joudu näissä erotilanteissa kärsimään. Ja merkittävä vahinko mielestäni syntyy siinä, että lapsi menettää oikeuden isovanhempiinsa. Olen itse ollut tässä kunniakkaassa ukin virassa jo kolme vuotta ja havainnut, miten rakkaita lastenlapset ovat, ja voin vakuuttaa siitä lyhyestä kokemuksesta, että se virka on mielestäni paras, mitä olen koskaan elämässäni saanut, että lastenlasten kanssa pääsee leikkimään. Jos tämä yhteys katkeaa, niin lapsen kannalta menetys on aivan valtava. Toivoisin, että aikuiset ihmiset tässä asiassa ottaisivat itse omasta elämästään paljon paremman vastuun. Vaikka me säätäisimme näitä lakeja täällä kuinka paljon, niin koskaan emme sitä omaa vastuuta pysty siirtämään lakiin, eduskuntaan tai erilaisille kunnan viranomaisille, vaan vastuu on kannettava itse sillä hetkellä, kun sitä elämää elää.

Kaikkien meidän on syytä muistaa, että se pieni lapsi on kaikista viattomin ja hän varmasti ansaitsee vanhempiensa rakkauden ja isovanhempiensa rakkauden. Älkööt sitten nämä omat intohimot ja muut tavoitteet sumentako tämän pienen ihmisen elämää.

20.07 Eerikki Viljanen kesk: Arvoisa puhemies! Tämä esitys on lainsäädäntöä, jonka soveltamista kukaan ei toivo mutta jonka laatiminen on välttämätöntä, ja onkin erittäin hyvä, että laki on nyt tulossa voimaan.

Tällä lailla turvataan etenkin lapsen oikeuksien toteutumista mutta myös molempien vanhempien asemaa avioerotilanteessa. Tällä ehkäistään valitettavan usein esiintyvää vie-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

raannuttamista, selkiytetään ja luodaan lakipohjaa esimerkiksi vuoroasumiseen tilanteissa, joissa vuoroasuminen olisi lapsen etu mutta vanhemmat eivät kykenisi siitä keskenään sopimaan. Näissä tilanteissa tuomioistuimien voi tarvittaessa päättää vuoroasumisjärjestelystä, jos siinä tilanteessa se siis on lapsen edun mukaista.

Tämä laki parantaa nimenomaan lasten oikeuksia avioerotilanteissa turvaamalla vanhempien lisäksi myös muiden läheisten ihmissuhteiden säilymistä hankalassa avioerotilanteissa. Lapselle voidaan taata oikeus tavata hänelle erityisen läheisiä ihmisiä myös avioeron jälkeen. Käytännössä tämä useimmiten tulee sovellettavaksi, kuten edustaja Hoskonen edellä juuri mainitsi, siinä tilanteessa, että lapsen oikeus ja halu tavata esimerkiksi isovanhempiaan ei muuten toteutuisi.

Arvoisa puhemies! Parisuhde, avoliitto tai avioliitto ainakin toivottavasti solmitaan tunteiden pohjalta, mutta varsinkin avioliitto on mitä suurimmassa määrin oikeudellinen ja taloudellinen liitto myös. Esimerkiksi varallisuuteen liittyvistä asioista avioerotilanteessa on jo säädetty lainsäädännössämme melko kattavasti. On jopa hieman yllättävää, että kuitenkin kaikkein tärkeimmästä, lapsiemme asemasta ja tulevaisuudesta ja oikeudesta tärkeisiin ihmissuhteisiin avioerotilanteessa, ei tätä ennen ole säädetty täsmällisesti. Siksi olenkin erittäin tyytyväinen, että tämä nimenomaan lapsen edun näkökulmasta tehty, lasten oikeuksia vahvistava laki saadaan nyt valmiiksi. On hyvä, että lapsen oikeuksia tärkeimpiin ihmisiin vahvistetaan nyt viime kädessä lainsäädännöllä.

20.10 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Hoskonen totesi jotenkin niin, että jokaisella vanhemmalla on vastuu emmekä pysty sitä koskaan riittävästi lailla ikään kuin varmistamaan, ja se on totta. Tämän lain ulkopuolelle jäävät valitettavasti ne monet lapset, jotka eivät näe vanhempiaan sen vuoksi, että vanhempi, äiti tai isä, ei halua lainkaan tavata lastaan. Se lapsijoukko on tässä maassa aivan liian suuri, ja siihen emme pysty pakottamaan. Siinä vanhempi kantaa vastuunsa itse.

Minulla jäi sanomatta aikaisemmassa puheenvuorossa vielä se, että juuri tämä vuoroasumiseen liittyvä muutos jää tässä nyt ikään kuin puolitiehen. Se muodostuu ongelmaksi sen vuoksi, että lapsi ei voi jatkossakaan asua muuta kuin yhdessä kodissa, yhdessä osoitteessa, ikään kuin virallisesti, ja tällöin myöskin vuoroasumiseen liittyviä etuuksia sekä palveluita koskeva sääntely jää puolitiehen. Tämä sääntely tuleekin pikaisesti saattaa vastaamaan vuoroasumisen tilanteita, jotta lainsäädäntö tukisi tasapuolisesti vanhemmuutta silloin, kun vuoroasumisen katsotaan olevan lapsen etu. Tätä säädösvalmistelua varten tarvittava tietopohja tulee kartoittaa ja selvittää viipymättä. Sen vuoksi sosiaali- ja terveysvaliokunta jättikin lausumaesitykset, joissa edellytetään, että valtioneuvosto saattaa vuoroasumiseen liittyvät etuudet sekä palveluja koskevan sääntelyn pikaisesti vastaamaan vuoroasumisen tilanteita, jotta lainsäädäntö tukisi tasapuolisesti vanhemmuutta silloin, kun vuoroasumisen katsotaan olevan lapsen etu.

Toinen lausumaesitys on myöskin tärkeä, ja haluan senkin tässä vielä ääneen sanoa: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ohjeistaa ehdotetun lain toimeenpanossa lapsen edun olevan kaikkea päätöksentekoa ja toimintaa ohjaava tulkintaperiaate. Lisäksi ohjeistuksessa on syytä huomioida lapsen etuun vaikuttavat muutokset lapsen olosuhteissa.” Tällä vielä valiokunta halusi korostaa ja monin tavoin alleviivata, että jokainen toimija ymmärtää lapsen edun olevan se tärkein näkökulma.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

20.12 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Tässä lakimuutoksessa olennaisinta on se, että lapsella on oikeus vanhempiinsa, lapsen etu on kaikkein tärkein ja lapsella on oikeus tavata hänelle läheisiä ihmisiä. On keskeistä, että molemmat vanhemmat ovat tasaveroisia, kun perheen tilannetta selvitetään, ja tämä tulee huomioida esimerkiksi olosuhdeselvityksessä. Niiden laatuun onkin jatkossa panostettava.

Edustaja Pylväs nosti puheenvuorossaan esiin yhteydenoton tilanteessa, jossa lapsen isä on kokenut vääryyttä lapsen tilannetta selvittäessä ja huoltajuudesta ratkaistaessa. Tällaisia yhteydenottoja olen itsekin saanut lukuisia ja toivonkin nyt todella, että tämä lakiesitys on riittävä parannusten aikaansaamiseksi. Iso kysymys onkin se, auttaako tämä kaikkein vaikeimpiin eroriitoihin. Sen takia pidän tosi tärkeänä sitä, että valiokunta esittää, että lakikokonaisuuden toimivuutta seurataan ja että hyväksymme ponnen, että hallitus seuraa tarkoin lapsenhuoltolain uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota muun muassa entistä laajempien lapsen huoltoa, asumista ja tapaamista koskevien sopimismahdollisuuksien ja sosiaaliviranomaisten toimivaltuuksien käyttöön, vuoroasumisen toimivuuteen sekä vieraannuttamisen ja muuhun tapaamisoikeuden estämiseen tarkoitettujen keinojen tehokkuuteen.

Tässä laissa tuodaan vuoroasuminen terminä, vaikka tosiasiahan on, että vuoroasuminen on jo kovin yleistä, ja muun muassa Ruotsissa se on ollut jo pitkään pääsääntö. Lapsen edun mukaista on se, että pikaisesti selvitetään vuoroasumiseen liittyvien tukien ja etuuksien ja palveluiden jakautuminen tasapuolisesti. Itse asiassa juuri nämä kysymykset ovat omiaan aiheuttamaan riitoja ja kriisejä perheissä. Avioeroperheissä tarvitaan tukea ja ymmärrystä. Tilanne on haastava niin vanhemmille kuin lapsillekin. Palveluiden saatavuudessa on puutteita ja eroja kuntien kesken.

Edustaja Salonen nosti esiin senkin seikan, että on surullista, että on myös tilanteita, joissa vanhempi ei halua tavata lastaan tai kantaa hänestä vastuuta. Ne ovat todella traagisia. On keskeistä ymmärtää, että lapsen etu on se, että hänellä on toimivat suhteet hänelle rakkaisiin ihmisiin.

Lakimuutoksen myötä myös isovanhemmat voivat hakea lapselle tapaamisoikeutta. Monta kertaa isovanhemmat ovat isosti mukana lapsen elämässä, ja jos erotilanteessa lasta estetään tapaamasta isovanhempaansa, niin se on lapselle hyvin haitallista.

20.15 Kari Kulmala sin: Arvoisa puhemies! Rääkkylä on pieni kunta Pohjois-Karjalassa, siellä on noin 2 400 asukasta, ja koko ajan asukkaat vähenevät, mutta Rääkkylässä on kuitenkin ymmärretty erittäin hyvin erolapset ja se, että ero ei ole koskaan lapsen syy. Rääkkylän kunnanvaltuustossa on eroperheille annettu mahdollisuus, että mikäli vanhemmat asuvat eron jälkeen samassa kunnassa, niin lapsi saa koulukyydin molempien vanhempien asunnolta. Toivoisin, että tällainen mahdollisuus annettaisiin Suomessa myös muiden kuntien erolapsille. Mikään laki sitä ei ainakaan kiellä, ja pieni Rääkkylän kunta, vaikka köyhä onkin, pystyy kuitenkin kustantamaan nämä koulukyydit molempien vanhempien asunnolta. Toivottavasti pystytään myös muualla Suomessa.

20.16 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Ero on aina kriisi. Se on kriisi niin avio- tai avopuolisille kuin myöskin lapsille, ja tämän kriisin keskellä perheet tarvitsisivat apua. Valitettavasti eropalvelut ympäri Suomen ovat edelleen heikot. Ne ovat parantuneet esimerkiksi pääkaupunkiseudulla viime vuosina, mutta koko Suomen tilanteessa katsottuna eropalvelut ovat olemattomalla tasolla siihen tarpeeseen nähden, jota ihmisillä olisi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

Tässä yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunta käsitteli myöskin vanhemmuussuunnitelmaa, joka on Lape-hankkeen avulla työstetty työkalu, jossa siis vanhemmuussuunnitelma on tarkoitettu apuvälineeksi eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Suunnitelman on tarkoitus auttaa vanhempia keskustelemaan ja sopimaan lasten arjen sujumisesta sekä keskinäisestä työnjaosta niin, että vanhemmat tietävät, mistä he ovat vastuussa ja mitä heiltä odotetaan. Tämä vanhemmuussuunnitelma ei kuitenkaan ole juridinen asiakirja.

Usein onkin niin, kun puhumme vieraannuttamisesta, että on kyseessä tilanne, jossa on kyse hyvin tulehtuneesta erosta, ja siinä tilanteessa jäädään kaikkienensa niiden ongelmien kanssa kyllä aivan yksin, kovin yksin. Joskus tilanne saattaa olla niin paha, että jopa olisi lastensuojelun avun tarvetta, mutta aika usein ikään kuin yritetään selvittää tilanteesta tai yritetään taistella vastaan, ja lapsihan siellä on se, joka kärsii. Aina kun on sellainen tilanne, että ilmiö muistuttaa vieraannuttamista, niin minusta on kysymys myöskin vakavasti lapsen edun vaarantumisesta ja tulehtuneesta tilanteesta, johon pitää välittömästi puuttua.

Lapin yliopisto toi esille sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, että erityisesti sosiaali-, terveys- ja oikeusviranomaisten tieto juuri näistä haastavista eron jälkeisistä tilanteista, kuten eron jälkeisestä väkivallasta ja vainosta, on osoittautunut puutteelliseksi. Pahimmillaan se, että ammattilaiset eivät tunnista sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa eivätkä tiedä lainsäädännön periaatteita ja tulkitsevat siten virheellisesti perheiden tilanteita ja omia mahdollisuuksiaan auttaa, mahdollistaa puutteellisen väkivaltatiedon varassa olevien ammattilaisten tahattoman rakenteellisen väkivallan sekä uhrin ja lasten [Puhemies koputtaa] oikeuksien ja turvallisuuden vaarantamisen erotilanteissa. Tähän on syytä nyt koulutuksessa kiinnittää huomiota.

20.19 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! On hyvä, että nämä lapsen huoltoa koskevat asiat saadaan lainsäädännössä ajan tasalle, mutta kannattaisi tässä yhteydessä huomioida myös se — kun nyt näiden vapaiden suhteiden maailmassa eletään — mikä on se lapsen asema silloin, kun ero on syntynyt. No, tässä laissahan ollaan vahvistamassa lapsen oikeutta molempiin vanhempiin — hyvä asia. Mutta kannattaisi kaikkien muistaa se, että kun avioliitossa olevat puolisoit ovat tehneet lapsia ja sitten käy niin ikävästi, että jompikumpi vanhemmista kuolee, niin avioliitossa olevalla leskellä on oikeus saada edesmenneestä puolisoistaan leskeneläkettä ja lapsilla on oikeus saada isästään tai äidistään 18-vuotiaaksi asti eläkettä sillä perusteella, että isällä ja äidillä on yhteisiä lapsia. Avioliitossa olevilla henkilöillä tätä oikeutta ei ole. Ja kun vapaassa suhteessa nykyisin pyritään elämään, niin tämä monelta jää huomaamatta, että perhe-eläkeoikeutta avioliitossa olevilla ei ole, ja kysymys on pahimmillaan miljoonan euron suuruisista menetyksistä. [Kari Kulmalan välihuuto] Ja ajatelkaa sitä tilannetta, kun esimerkiksi jompikumpi vanhemmista jää lasten kanssa yksinään kuolemantapauksessa: jos ei tällaista eläketurvaa ole, niin kylläpä se tilanne on taloudellisesti äärimmäisen vaikea, ja siinä ollaan sitten tilanteessa, jossa hyvin lähellä ollaan sitä paljon puhuttua lapsikäyhyyttä. Nyt kun tässä maailmassa eletään, tuntuu, että se oman nautinnon tavoittelu on se suurin ja kaikista tärkein asia. Varmaan se niin onkin, en lähde ketään ihmistä arvioimaan enkä laittamaan ihmisiä paremmuusjärjestykseen, se ei ole oikein, mutta kannattaisi miettiä näitä tosiasioita perhe-eläkkeen näkökulmasta, kun elää ja kun mahdollisesti perillisiä syntyy, koska se perhe-eläkeoikeus on lapsen oikeus saada vanhemman jälkeen korvausta, alaikäisen lapsen oikeus 18-vuotiaaksi asti. Se on merkittävä etu, ja se kannattaisi huomioida.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 88/2018 vp sisältyvät 1.-12. lakiehdotuksen. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Eduskunta hyväksyi mietintöön sisältyvät lausumaehdotukset. Asian käsittely päättyi.